

Kommunstyrelsen

Svar på motion om att införa valfrihetssystem enligt LOV i socialtjänsten

Förslag till beslut

Kommunförvaltningen föreslår socialutskottet föreslå kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. Avslå motionen.

Ärendet i korthet

Sociala avdelningen har tagit del av motionen om att införa valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) inom socialtjänstens verksamheter i vår kommun.

Förvaltningens övervägande

Nedan motiveras förvaltningens ställningstagande med stöd av relevant lagstiftning och kommunens resurser.

Sverigedemokraterna via Dennis Hjalmarsson och Stig Malmberg har 2025-06-16 inkommit med en motion. Ärendet avser en begäran till kommunfullmäktige i Ånge kommun om att initiera en utredning kring möjligheterna och konsekvenserna av att införa Lagen om valfrihetssystem (LOV) inom områden som hemtjänst och äldreomsorg. Syftet är att undersöka hur ett valfrihetssystem kan öka invånarnas valfrihet och förbättra kvaliteten i välfärdstjänster genom konkurrens mellan olika utförare. Utredningen ska inkludera ekonomiska och kvalitativa analyser samt ta hänsyn till erfarenheter från andra kommuner, för att därefter ge underlag till beslut om eventuellt införande av LOV i Ånge kommun.

Förvaltningens övervägande

1. Med hänsyn till nedanstående bedömningar avstyrks motionen om att införa valfrihetssystem enligt LOV inom socialtjänsten i Ånge kommun.

1. Erfarenheter från andra kommuner

Erfarenheter från andra kommuner med liknande förutsättningar beaktats, bland annat från kommuner i län som Västernorrland och Jämtland, där införande av LOV har studerats. Dessa kommuner rapporterar att ett begränsat kundunderlag medför svårigheter att skapa en fungerande valfrihet, samtidigt som kostnaderna för uppföljning och administration ökar. Utifrån dessa erfarenheter har särskild vikt lagts vid att bedöma Ånge kommuns möjligheter att hantera både kvalitets- och ekonomiaspekter i ett eventuellt valfrihetssystem.

2. Kommunens kvarstående ansvar enligt socialtjänstlagen (2025:400)

Kommunen har enligt nya socialtjänstlagen (2025:400) ett fortsatt tydligt ansvar att säkerställa att socialtjänstens insatser är tillgängliga, ändamålsenliga och håller god kvalitet (3 kap. 1 § socialtjänstlagen 2025:400). Detta ansvar kvarstår oavsett om tjänsterna utförs i kommunal egen regi eller av privata utförare inom ett valfrihetssystem. Kommunen måste

kunna säkerställa socialtjänstens funktion även om externa leverantörer inte uppfyller ställda krav.

3. Begränsad marknad och valfrihet

Kommunen har ungefär 9 000 invånare och totalt 360 hemtjänstmottagare, vilket innebär att antalet personer som är i behov av hemtjänst är relativt begränsat i förhållande till större kommuner. Det gör att det inte finns tillräckligt många kunder för flera privata företag att dela på. Enligt lagen (8 kap. 1 § LOV) måste kommunen låta alla företag som uppfyller kraven starta sin verksamhet. Men eftersom kundunderlaget är litet kan det hända att bara ett eller några få företag etablerar sig. Då finns det egentligen inte något riktigt val för invånarna och tanken är att medborgarna ska kunna välja bland flera olika utförare. Ett litet kundunderlag kan därför i praktiken innebära att den valfrihet som systemet är avsett att ge blir begränsad. (1 kap. 1 § LOV).

Många av de stordriftsfördelar som privata utförare kan använda i större städer saknas i små kommuner.

När antalet brukare är begränsat kan resultatet bli:

- högre overheadkostnader per brukare
- svårigheter att bemanna
- ökad sårbarhet vid sjukfrånvaro
- parallella organisationer med dubbla kostnader.

Dessutom måste kommunen alltid behålla beredskap att utföra hemtjänst själv, även om privata aktörer etablerar sig. Det betyder att kommunen inte fullt ut kan avveckla sin egen kapacitet. Detta lyfts ofta som en strukturell kostnad i diskussionen om LOV.